

جشن تکلیف

توضیحات درس

وقتی پسر یا دختر بالغ شدند؛ یعنی به سنّ معینی رسیدند که بتوانند تکلیف‌های الهی را انجام دهند، به آنان «مکلف» گفته می‌شود. به تکلیف رسیدن برای دانش‌آموزان یک عید به حساب می‌آید. دانش‌آموزان با برپایی «جشن تکلیف»، برای نعمتی که از طرف پروردگار به آنها رسیده جشن می‌گیرند؛ و این روز بزرگ را به عنوان یک روز پرشکوه و خاطره‌ای به یادماندنی به ذهن می‌سپارند تا با احساسی که از حضور در جشن عبادت به آنها دست می‌دهد، با اراده و خواست خویش به انجام فرایض دینی بپردازند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با نمونه‌هایی از احکام، آداب و مراسم سن تکلیف
- ۲- اشتیاق به برگزاری و شرکت در جشن تکلیف (برای دخترها)
- ۳- مشارکت در برگزاری جشن تکلیف (مخصوص دخترها)
- ۴- آشنایی با پیام قرآنی.

مفاهیم کلیدی

تکلیف
مکلف
واجب
حرام

روش تدریس

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس:
۱- ذهن دانش‌آموزان را به برگزاری یک جشن معطوف نمایید و در آنها شوق و علاقه به جشن و حضور در آن را ایجاد کنید. این جشن راهی است برای علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان نسبت به انجام تکالیف و احکام دینی و نیز ارزیابی میزان علاقه دانش‌آموزان

نسبت به آنها و تسلط بر انجام درست آنها. جشن تکلیف در واقع مرحله تجسم بخشیدن به درس‌های مربوط به مکلف شدن و جلسه ارزشیابی آنها نیز محسوب می‌شود.

۲- یکی از بهترین شیوه‌ها برای شروع مناسب، ایجاد سؤال در ذهن کودکان است. (نوشتن کلمه تکلیف در پای تابلوی کلاس) تکلیف یعنی چه؟

سؤال خوب، تعادل ذهن کودک را بر هم زده، در او نیاز به فعالیت برای جست‌وجو و یافتن پاسخ و برقراری تعادل تازه را به وجود می‌آورد. برای ایجاد سؤال از شیوه‌ها و وسایل گوناگون می‌توان استفاده کرد.

○ با طرح پرسش‌هایی، ذهن فراگیران را درگیر کرد.

برای مثال :

چرا این روز را جشن می‌گیریم؟

چرا می‌گوییم جشن عبادت؟

۳- از خاطرات پدر و مادران در سن تکلیف یک انشا بنویسید.

فعالیت‌های درس

➤ **فکر می‌کنم :** این فعالیت به منظور تمرین فرایند تفکر منطقی پیش‌بینی شده و دانش‌آموزان آن را به صورت فردی انجام می‌دهند. دانش‌آموزان با توجه به مسائل اعتقادی، فقهی یا اخلاقی جمله را کامل می‌کنند و به نمونه‌هایی از کارهای نیک و فضائل اشاره می‌کنند.

➤ **ببیندیشیم :** پس از روخوانی پیام قرآنی و ترجمه آن، دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه و تصویر ارائه شده، درباره ارتباط میان آیه، تصویر و موضوع درس به گفت‌وگو می‌پردازند. در ادامه، نمایندگان هر گروه نتایج گفت‌وگوی خود را برای دیگران بیان می‌کنند. انتظار می‌رود دانش‌آموزان با توجه به مضمون آیه به این نتیجه برسند که برای رسیدن به رستگاری و خوشبختی، باید کارهای خوب و شایسته انجام دهند. یکی از مهم‌ترین نمونه‌های این کارها، نماز و به طور خاص، نماز جماعت است. آیه همچنین نسبت به کسانی که این ویژگی را دارند، تعبیر «خوشا به حال...» دارد. می‌توانید با استفاده از مفهوم این آیه به دانش‌آموزان انگیزه دهید که خدا شما را وقتی که به سن تکلیف برسید و کارهای نیک انجام دهید، خیلی دوست دارد و در قرآن به شما می‌گوید: «خوش به حالتان». همچنین می‌توانید از دانش‌آموزان بخواهید در مورد این قسمت با یکدیگر به گفت‌وگو بپردازند و نظر خود را مطرح نمایند که چرا خدا این چنین تعبیر نموده است و می‌گوید: خوشا به حال آنها!

➤ **دوست دارم :** این فعالیت به دنبال تقویت اهداف حیطه عاطفی بوده و در آن، دانش‌آموزان مطالبی را که در درس راجع به جشن تکلیف آموخته‌اند، با زندگی روزمره خود تطبیق می‌دهند. آنها باید به این نتیجه برسند که عمل به تکالیف الهی باعث می‌شود خدا از کار آنها خوشحال شود و آنها را بیشتر دوست داشته باشد؛ به همین دلیل حتی اگر به سن تکلیف هم نرسیده باشند، باز تلاش می‌کنند که به احکام دینی عمل کنند. گفتنی است که بخش دوم این فعالیت، دانش‌آموزان پسر را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهد که در این سن هنوز به سن تکلیف نرسیده‌اند.

➤ **کامل کنید :** در بخش اول از حروف پراکنده کلمه «واجب» و «حرام» به دست می‌آید و پس از آشنایی با معنای هر یک از این کلمات، در بخش دوم به بیان مصادیقی از آنها پرداخته می‌شود. این فعالیت نه تنها اهداف درس در حیطه شناختی را برای

دانش‌آموزان تثبیت و تقویت می‌نماید؛ بلکه اهداف درس در حیطه عاطفی (نگرشی) نیز تقویت و تثبیت می‌گردد.

➤ **بگرد و پیدا کن:** این فعالیت برای تثبیت مفهوم درس در ذهن دانش‌آموزان طراحی شده است. در این فعالیت دانش‌آموزان در می‌یابند که در هر امری باید به متخصص آن مراجعه کنند. بر این اساس، همان‌طور که برای بهبود بیماری، به پزشک و ساختن خانه، به مهندس مراجعه می‌کنیم، برای آگاهی از احکام دینی نیز باید به مرجع تقلید مراجعه نماییم. البته توضیح این مطلب در دروس مربوط به احکام به تفصیل بیان می‌شود. استفاده از لفظ «مرجع تقلید» از آن جهت است که دانش‌آموزان دختر در این پایه به سن تکلیف می‌رسند و از این پس می‌بایست برای خود مرجع تقلید انتخاب نمایند تا احکام دینی خود را بر اساس دستورات وی انجام دهند. لذا شایسته است که با این عنوان در کلاس آشنا شده و زمینه را جهت صحبت پیرامون انتخاب مرجع تقلید در کلاس فراهم آوریم.

➤ **با هم بخوانیم:** در این قسمت، ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در دانش‌آموزان از خواندن شعر در قالب سرود، شادی ناشی از رسیدن به سن تکلیف و ضرورت پایبندی به دستورات الهی را در آنها تقویت می‌کنیم. سعی کنید دانش‌آموزان احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر درک کنند. تأکید بر روی کلمات، سکوت‌های مناسب و بجا، نشان دادن بار معنوی عاطفی و حسی کلمات در این ادراک مؤثر است. از دانش‌آموزان بخواهید لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهند و به آن حس و حال ببخشند.

➤ **با خانواده:** دانش‌آموزان با توجه به محتوای نامه‌ای که از زبان فرشتگان در درس آمده است، پاسخ نامه فرشتگان را در چند سطر می‌نویسند و به بیان احساسات و نظر خود می‌پردازند. دانش‌آموز در این بخش میان اهداف درس و زندگی روزمره خود ارتباط برقرار می‌کند.

سطوح عملکرد		نشانه‌های تحقق	شماره دروس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
<ul style="list-style-type: none"> - نمونه‌هایی از احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف را بیان می‌کند. - برای شرکت در مراسم جشن تکلیف اشتیاق نشان می‌دهد و در آن مشارکت می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد. 	خیلی خوب				
<ul style="list-style-type: none"> - نمونه‌هایی از احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف را بیان می‌کند. - برای شرکت در مراسم جشن تکلیف اشتیاق نشان می‌دهد و در آن شرکت می‌کند. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	خوب	<ul style="list-style-type: none"> - بیان نمونه‌هایی از احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف 	۸	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با برخی احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف دختران 	<ul style="list-style-type: none"> مراسم اسلامی، قرآن کریم، احکام
<ul style="list-style-type: none"> - چند نمونه از احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف را بیان می‌کند. - برای شرکت در مراسم جشن تکلیف اشتیاق نشان می‌دهد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> - اشتیاق برای شرکت در مراسم جشن تکلیف 		<ul style="list-style-type: none"> - علاقه و اشتیاق برای شرکت در مراسم جشن تکلیف 	
<ul style="list-style-type: none"> - با راهنمایی آموزگار چند نمونه از احکام، آداب و مراسم سنّ تکلیف را بیان می‌کند. - با باری معلم برای شرکت در مراسم جشن تکلیف اشتیاق نشان می‌دهد. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر	<ul style="list-style-type: none"> - درک مفهوم پیام قرآنی 		<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با پیام قرآنی 	

۱- یکی از سؤالاتی که معمولاً در ذهن برخی از دختران شکل می‌گیرد این است که آیا سن نه سالگی برای عمل به تکالیف الهی زود نیست و آیا یک فرد نه ساله توانایی انجام وظایف دینی را دارد.

در این درس با ارائه یک مثال، سعی شده تا به صورت ابتدایی و ساده به این سؤال پاسخ داده شود؛ یعنی با آوردن مثال مدرسه، این گونه به مخاطب القا شده است که همین گونه که شما در سن هفت سالگی شرایط لازم را برای ورود به مدرسه و درس خواندن پیدا می‌کنید و هر روز وظایف مربوط به درس و مدرسه را انجام می‌دهید، در سن نه سالگی نیز واجد شرایط عمل به وظایف الهی می‌شوید. پس همان گونه که برای علم آموزی و رفتن به مدرسه، سن هفت سالگی زود نیست برای ورود به مدرسه عبادت نیز سن نه سالگی زود نیست.

۲- تشبیه ورود به سن تکلیف به ورود به مدرسه عبادت علاوه بر داشتن نکته بالا، نکات دیگری نیز دارد :
الف) همان گونه که در مدرسه معلمان داریم که به ما علم و دانش یاد می‌دهند، مدرسه عبادت نیز معلمان دارد که همان عالمان دین‌اند که شیوه درست انجام دستورات خدا را به ما می‌آموزند.

ب) همان گونه که در مدرسه کارنامه ای داریم که نقاط قوت و ضعف ما را نشان می‌دهد، در مدرسه عبادت نیز کارنامه‌ای وجود دارد که از سوی فرشتگان کارهای خوب و بد نگاشته می‌شود و در روز قیامت این کارنامه که در بردارنده همه اعمال خوب و بد ماست، به ما داده می‌شود.

۳- در این درس، نامه‌ای از زبان فرشتگان نگاشته شده است. هدف از آوردن این نامه، توجه دادن دانش‌آموزان به بحث نظارت فرشتگان بر اعمال ماست. هر انسانی دو فرشته دارد که یکی از آنان کارهای خوب انسان را می‌نویسد و دیگری کارهای بد و همه این اعمال در کارنامه انسان ثبت می‌شود.

پس حال که فرشتگان اعمال ما را می‌بینند، خوب است که مراقب رفتارهایمان باشیم.

۴- زیرا این درس که مربوط به مراسم جشن تکلیف دختران است، صرفاً درسی مخصوص دختران نشود، در بخش پایانی داستان، اشاره‌ای به حسین، برادر محدثه شده است.
پسری که امسال هشت ساله شده و هنوز به سن تکلیف نرسیده است.

از آنجایی که نیمی از مخاطبان این درس، دانش‌آموزان پسرند و هنوز به سن تکلیف نرسیده‌اند، در قسمت پایانی، نکاتی در خصوص وظایف این گروه بیان شده است و آن اینکه اگر چه پسران در این سن مکلف نمی‌شوند، اما چه خوب است از همین حالا نمازهایشان را بخوانند یا در نمازهای جماعت مسجد شرکت کنند. این کار موجب می‌شود تا در زمان رسیدن به سن تکلیف، به خوبی از عهده این وظیفه برآیند.

۵- سن تکلیف دختران نه سال قمری یعنی معادل هشت سال و هشت ماه و ۲۱ روز شمسی است.

از این رو، باید توجه داشت که آنچه در رساله‌های مراجع در مورد سن تکلیف دختران بیان می‌شود و آن را نه سالگی می‌دانند، به سال‌های قمری است و اگر به سال شمسی حساب کنیم، یک دختر در سن هشت سال و هشت ماه و ۲۱ روز به تکلیف می‌رسد.

گفت و گو با خدا

توضیحات درس

نماز ستون دین و سرچشمه همه نیکی‌هاست. هرچند این امر مهم، همزمان با سن تکلیف بر انسان واجب می‌شود؛ اما هر چه زودتر فرزندان با آن آشنا گردند، سریع‌تر در راه کسب فضایل اخلاقی گام خواهند گذاشت. انسانی که از کودکی با نماز آشنا و مأنوس شود، زودتر شیرینی عبادت و ارتباط با پروردگار را می‌چشد و دیگر طعم تلخ گناه را نمی‌پسندد. نماز در قبل از تکلیف، تجربه‌ای شیرین و جذاب است و هنگام تکلیف، احساس سختی فرایض را از انسان دور می‌سازد. بدین جهت، ائمه علیهم السلام فرزندان خود را قبل از سن تکلیف، با نماز آشنا می‌ساختند. شروع نماز در سنین کودکی سبب می‌شود که کودک این صفت حسنه را به صورت یک عادت معمول و سازنده در جسم و روان خود، ملکه نماید و جزو برنامه‌های همیشگی زندگی خود، قرار دهد؛ در نتیجه از همه فواید نماز، برخوردار گردد. به علاوه با شروع نماز در دوران کودکی، تعالیم اسلامی چنان در ذهن پذیرنده و شفاف کودک که هنوز سنگینی و تیرگی گناهان ظرفیت‌های فکری و مغزی او را آلوده نکرده است، جای می‌گیرد که امکان شک و تردید در این زمینه در آینده بسیار کاهش می‌یابد. دانش‌آموزان که در سال‌های گذشته با اوقات نماز و کیفیت نماز دو رکعتی آشنا شدند؛ در این درس، با نماز سه و چهار رکعتی و طهارت آشنا می‌شوند. معلمان گرامی با یادآوری این امر که خواندن نماز و استمرار آن وجه امتیاز یک مسلمان از سایرین است؛ بر پابندی دانش‌آموزان به اقامه نماز، اشتیاق بر خواندن آن، احساس وظیفه نسبت به رعایت احکام و تلاش برای خواندن صحیح و مرتب نمازهای روزانه تأکید می‌کنند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با اجزا و اذکار یک نماز چهار رکعتی
- ۲- آشنایی با احکام ضروری طهارت، وضو و نماز
- ۳- احساس علاقه و اشتیاق به خواندن نماز
- ۴- احساس وظیفه نسبت به رعایت احکام طهارت، وضو و نماز
- ۵- تلاش برای خواندن صحیح و مرتب نمازهای روزانه
- ۶- ادای یک نماز چهار رکعتی به شیوه صحیح
- ۷- تلاش برای عمل به احکام طهارت، وضو و نماز
- ۸- آشنایی با پیام قرآنی.

روش تدریس

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس :

- ۱- در این باره مناسب است درباره مفهوم تشکر و سپاسگزاری و کاربرد این کلمه از دانش‌آموزان سؤال شود. مثلاً از چه کسی باید تشکر کرد؟ چرا؟
تا فراگیران تجربه‌های خود را بازگو کنند و علل این سپاسگزاری‌ها را بیان نمایند و در ادامه گفت‌وگو معلم به نعمت‌های الهی به ویژه آن دسته نعمت‌هایی که موجب حیرت و شگفتی کودکان می‌شود اشاره می‌کند و موقعیت‌هایی را که در صورت نبود آنها برای ما به وجود می‌آید مورد گفت‌وگو قرار می‌دهد. وقتی که زمینه‌های لازم جهت توجه به الطاف الهی مهیا شد، این مقایسه را انجام می‌دهیم که ما وظیفه خود می‌دانیم تا در مقابل کوچک‌ترین محبت دیگران تشکر کنیم.
چگونه می‌توانیم سپاس این همه نعمت‌های خداوند را به جا آوریم؟
و روش این سپاس‌گزاری‌ها چیست؟
پس از گفت‌وگو درباره روش‌های گوناگون این وظیفه نتیجه می‌گیرد که بهترین راه شکرگزاری از خدا، نماز خواندن است. به این وسیله می‌توانیم با خدای مهربان سخن بگوییم.
- ۲- معلم می‌تواند در یک محیط صمیمی و در عین حال آموزنده، عملاً نماز خواندن را به فراگیران آموزش دهد. قبلاً از آنها خواسته شود با لباس پاک و تمیز به مدرسه بیایند. پیش از نماز، معلم مشغول وضو گرفتن می‌شود و از کودکان می‌خواهد که کارهای وی را عیناً تکرار کنند. سپس در مکانی تمیز، در نمازخانه مدرسه یا مسجد نزدیک دبستان، در صفوف منظم قرار می‌گیرند و معلم نماز را بلند و شمرده می‌خواند و کودکان هم تکرار می‌کنند و در صورت آمادگی یکی از دانش‌آموزان، او می‌تواند با نظارت معلم این کار را انجام دهد.
- ۳- استفاده از کتاب بیک نماز، آموزش گرفتن وضو، خواندن نماز، به صورت زیبایی طراحی شده است را به کلاس برده و به این وسیله بتوانیم شروع مناسبی برای تدریس این درس داشته باشیم. (بیک نماز، پدید آورنده حسین الله مرادی)
- ۴- برای وضو یک نمایش به صورت پانتومیم (حرکات بدون صدا) انجام می‌دهیم و به شرکت‌کننده‌ها در مسابقه می‌گوییم: بگو من چه کار کردم. مثلاً انجام وضو را به این صورت نمایش داده و درباره آن سؤال می‌کنیم.
- ۵- کلمات سوره حمد را جدا جدا روی کارت‌ها نوشته و آنها را در چند جای مختلف پنهان می‌کنیم و از دانش‌آموزان می‌خواهیم با پیدا کردن و کنار هم گذاشتن این کارت‌ها سوره مورد نظر را بخوانند یا پس از پیدا کردن کارت‌ها طوری بایستند و کارت خود را مقابل خود بگیرند که بقیه دانش‌آموزان بتوانند آن سوره را بخوانند. در این مسابقه باید به تعداد کارت‌ها، افرادی را به یافتن سوره فرستاد.
- ۶- پخش صدای اذان (فعالیت کتاب دوست دارم) می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

۷- کاردستی ساختن مسجد با استفاده گل‌های خشک شده یا کاغذی.

موارد مورد نیاز برای این کار عبارت‌اند از:

برگ‌های مورد نیاز در این کاردستی را بهتر است دو روز قبل از استفاده، لای کتاب بگذارید تا کمی خشک شود.

۱) چسب ۲) کاغذ سفید ۳) مداد و قیچی

روش کار: ابتدا طرح گنبد و مناره‌ها را روی کاغذ بکشید. کار چسباندن برگ یا گلبرگ‌ها را از پایین گلدسته‌ها به صورت موازی با هم شروع کنید. در ترتیب چیدن برگ‌ها اگر از بزرگ به کوچک کار کنید کار شما زیباتر به نظر می‌رسد. یک تکه از برگ را به شکل هلال برش بزنید و روی برگه چسبانید.

بعد از چسباندن برگ‌های مناره‌ها کم‌کم برگ‌های دیگر هم به ساختمان مسجد اضافه کنید تا وقتی که کار شکل طبیعی خود را به دست آورد. برای در ورودی مسجد، از برگ پهن‌تر و با رنگ متفاوت استفاده کنید تا در کاردستی شما بیشتر نمایان باشد. بهتر است کار چسباندن برگ‌های ساختمان مسجد را از اطراف شروع کنید تا اینکه همان ابتدا برگ‌ها را داخل کار چسبانید.

فعالیت‌های درس

➤ **ببین و بگو:** این بخش با انجام یک فعالیت عینی، موجب تثبیت مفاهیم درس و تعمیق یادگیری می‌شود. شما می‌توانید با تأکید بر ضرورت پذیرفتن دعوت که نشانهٔ ادب است، به این نتیجه برسید که وقتی کسی ما را به سوی چیزی دعوت می‌کند، ادب حکم می‌کند که خیلی زود جواب او را بدهیم به‌ویژه اینکه آن شخص برای ما عزیز باشد و او را دوست داشته باشیم. اذان، صدای دعوت خدا برای نماز است و هر کس خدا را بیشتر دوست داشته باشد، برای اجابت دعوت او به سوی نماز بیشتر تلاش می‌کند و البته رعایت ادب این است که خیلی زود برای خواندن نماز برخیزد.

➤ **دوست دارم:** در این فعالیت، دانش‌آموزان با توجه به طرح بحثی که در فعالیت گذشته صورت گرفت و درک این نکته که با خواندن نماز در اول وقت، خدا ما را بیشتر دوست دارد، هر یک این جمله را تکمیل می‌نمایند.

➤ **بیندیشیم:** پس از آموزش پیام قرآنی (با توجه به شیوه‌ای که در دروس قبل گذشت) دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه و ارتباط آن با درس به گفت‌وگو می‌پردازند. انتظار می‌رود دانش‌آموزان با توجه به مضمون آیه به این نتیجه برسند که خواندن نماز در سنّ کودکی و نوجوانی بسیار اهمیت دارد و لقمان در این آیه به فرزند خود سفارش می‌کند تا آن را به پا دارد و ترک نکند.

➤ **گفت‌وگو کنیم:** این فعالیت برای تثبیت و تعمیق اهداف درس و با مشارکت کامل دانش‌آموزان طراحی شده است. دانش‌آموزان در گروه‌های خود پیرامون موضوع به بحث و گفت‌وگو پرداخته و با راهنمایی‌های معلم می‌توانند به این موارد اشاره نمایند که در هنگام نماز با خدا سخن می‌گوییم و شایسته است که با حالت پاکیزه در مقابل خدا حاضر شویم. همچنین یکی از شرایط صحت نماز، پاک بودن بدن و لباس نمازگزار از نجاست است که در درس به آن اشاره شد. این دستورات به نمازگزار می‌آموزد که مسلمان و نمازگزار واقعی باید همیشه و در همه حال تمیز و پاکیزه باشد.

➤ **تمرین کنیم:** تمرین این بخش در مدرسه انجام می‌شود. برای انجام این فعالیت، به دانش‌آموزان فرصت دهید که ابتدا به صورت داوطلبانه و انفرادی و سپس در صورت تمایل به صورت جمعی اذان بگویند. پیشنهاد می‌شود پس از تمرین کلاسی، با هماهنگی مدیر مدرسه، اذان مدرسه توسط دانش‌آموزان داوطلب اجرا گردد.

➤ **با هم بخوانیم :** در این قسمت، ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در دانش‌آموزان از خواندن شعر در قالب سرود، شادی ناشی از راز و نیاز با خدا را در آنها تقویت می‌کنیم. سعی کنید دانش‌آموزان احساس، زیبایی و موسیقی شعر را به گونه‌ای دلپذیر درک کنند. از دانش‌آموزان بخواهید لحن خود را مناسب با مضمون شعر تغییر دهند و به آن حس و حال ببخشند.

➤ **بگرد و پیدا کن :** این فعالیت برای تثبیت مفهوم درس در ذهن دانش‌آموزان طراحی شده است. در این فعالیت دانش‌آموزان در می‌یابند که نماز مقدماتی دارد که باید به آنها توجه شود. البته این مقدمات برخی واجب‌اند که رعایت آنها برای صحت نماز الزامی است؛ مثل پاک کردن دست از خون، وضو گرفتن، قرار گرفتن به سوی قبله و برخی مستحب‌اند؛ مانند شانه کردن مو و عطر زدن، به مسجد محل رفتن و...

➤ **کامل کنید :** این بخش با یادآوری از سال گذشته، به تثبیت اهداف کمک می‌کند. در این فعالیت، دانش‌آموزان با نوبت‌ها و تعداد رکعات نماز آشنا می‌شوند. در مورد تعدد تکرار نمازهای روزانه، پیامبر (ص) نماز را به چشمه‌آبی تشبیه نموده است که بر در خانه کسی باشد و او شبانه‌روز پنج بار خود را در آن شست و شو دهد که بدون تردید چرک و آلودگی در بدن چنین کسی باقی نخواهد ماند.

➤ **با خانواده :** دانش‌آموزان را به انجام این فعالیت در کنار اعضای خانواده تشویق نمایید.

سطوح عملکرد	نشانه‌های تحقق	شماره دروس	اهداف کلی	عناوین کارنامه
<ul style="list-style-type: none"> - احکام طهارت، وضو و نماز را همراه با مثال توضیح می‌دهد. - نمازهای پنج‌گانه را به‌طور صحیح به‌جا می‌آورد. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد. 	<p>خیلی خوب</p>			
<ul style="list-style-type: none"> - احکام طهارت، وضو و نماز را همراه با مثال بیان می‌کند. - نمازهای پنج‌گانه را به‌طور صحیح به‌جا می‌آورد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<p>خوب</p>		<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با احکام ضروری طهارت، وضو و نماز 	<p>مراسم اسلامی، قرآن کریم</p>
<ul style="list-style-type: none"> - احکام طهارت، وضو و نماز را بیان می‌کند. - نمازهای پنج‌گانه را به‌طور صحیح به‌جا می‌آورد. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<p>قابل قبول</p>		<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با احکام ضروری طهارت، وضو و نماز 	
<ul style="list-style-type: none"> - با راهنمایی آموزگار احکام طهارت، وضو و نماز را بیان می‌کند. - با یاری معلم نمازهای پنج‌گانه را به‌طور صحیح به‌جا می‌آورد. - با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<p>نیازمند آموزش و تلاش بیشتر</p>			

- ۱- ورودیه این درس به بیان برخی آداب نماز با توجه به سنت و سیره پیامبر می‌پردازد. دانش‌آموز در سال گذشته با شخصیت مهربان و دوست داشتنی پیامبر آشنا شده است. از این رو، به کارها و رفتارهایی که منتسب به او باشد، علاقه نشان می‌دهد. به همین دلیل در این درس برخی آداب نماز با استناد به روش پیامبر اکرم (ص) بیان شده است:
    - مسواک زدن، پوشیدن لباس‌های تمیز و زیبا، آراستن ظاهر و عطر زدن.
    - هر کدام از این اعمال باعث می‌شود که نماز ما اجر و پاداش بیشتری بیابد.
    - این درس فرصت خوبی است که از دانش‌آموزان بخواهیم تا هنگام آماده شدن برای نماز و یا هنگام شرکت در نماز جماعت، لباسی مناسب بپوشند، مسواک بزنند و با عطر خود را خوشبو سازند. البته استعمال عطر برای دختران نباید به حدی باشد که موجب جلب توجه نامحرمان شود.
  - ۲- در این درس، به یکی از احکام مهم نماز یعنی طهارت پرداخته شده است.
    - البته مؤلف سعی کرده است تا به یکباره وارد این بحث نشود و در ابتدا با بیان نکاتی در خصوص سیره پیامبر برای حضور پاک و آراسته در نماز، اهمیت پاکی و آراستگی را بیان کند و سپس با ذکر فلسفه طهارت که همان لزوم پاک بودن به هنگام گفت‌وگو با خدا و دوست داشتن پاکیزگی توسط خداوند است، به شرح برخی از احکام طهارت بپردازد.
  - ۳- نکته مهمی که در خصوص پاک کردن بدن از نجاساتی چون خون یا ادرار وجود دارد، این است که برخی گمان می‌کنند با پاک کردن خون یا ادرار با دستمال، بدنشان تطهیر می‌شود. مثلاً اگر دست آنان خونی شد، با دستمالی خون را برطرف می‌کنند و گمان می‌کنند دیگر نیازی به شست و شو نیست؛ در حالی که این نجاسات جز با شستن آب پاک نمی‌شوند. به همین دلیل در این درس تأکید شده که استفاده از دستمال کافی نیست.
  - ۴- متأسفانه برخی از دانش‌آموزان نسبت به طهارت بدن به خصوص به هنگام آلوده شدن به نجاساتی همچون ادرار و خون بی‌توجه‌اند و حتی به دلیل تربیت نامناسب، این موارد را جز نجاسات نمی‌دانند. این درس فرصت خوبی است تا معلمان با توجه به این نکات که خداوند انسان‌های پاکیزه را دوست دارد یا پاکیزه بودن از نشانه‌های یک مسلمان است یا پیامبر انسان‌های پاکیزه را دوست داشت، به تبیین اهمیت طهارت و دور بودن از چیزهای آلوده‌ای همچون ادرار و خون بپردازند.
  - ۵- در این درس و برخی درس‌های دیگر، (مانند درس هشتم)، به صورت ظریفی به اقامه نماز به صورت جماعت و در مسجد اشاره شده است؛ مثلاً رسول خدا برای نماز آماده می‌شد و به مسجد می‌رفت یا در درس قبل حسین و محدثه با پدر و مادرشان برای نماز به مسجد می‌رفتند. تکرار این مسئله در دروس متعدد برای سوق دادن دانش‌آموزان به حضور در مساجد و شرکت در نمازهای جماعت است.
  - ۶- نکته دیگری که در این درس به آن توجه و در یک جمله ساده آن را بیان نموده است، توجه به خواندن نماز در اول وقت است. رسول خدا با شنیدن صدای اذان، بدون هیچ وقفه‌ای، از جای برمی‌خواست و خود را برای نماز آماده می‌کرد. همچنین در فعالیت «هر صدا، نشانه چیست؟» صدای اذان به عنوان صدای دعوت الهی معرفی شده است که همه را به خواندن نماز فرا می‌خواند، پس شایسته نیست که این دعوت را بی پاسخ گذاریم و به دنبال کار دیگری برویم.
  - ۷- همکاران محترم توجه داشته باشند که در متون دینی بر دو نکته اصلی در مورد نماز تأکید شده است: نخست نماز اول وقت، دوم اقامه نماز به صورت جماعت در مسجد.
- پس بجاست تا در هر درسی که سخن از نماز است، دانش‌آموزان را به این دو نکته مهم نیز توجه دهیم.

ماه مهمانی خدا

توضیحات درس

ماه رمضان ماه نزول قرآن است و به همین جهت، بر سایر ماه‌ها برتری یافته و برای روزه گرفتن انتخاب شده است. رسول خدا (ص) در ضمن خطبه‌ای در فضیلت ماه رمضان می‌فرماید: ای مردم، ماه خدا با برکت و رحمت و آمرزش به شما رو کرده است؛ ماهی است که نزد خدا بهترین ماه‌هاست؛ روزهایش بهترین روزها، و شب‌هایش بهترین شب‌ها، و ساعاتش بهترین ساعات است. ماهی است که در آن به مهمانی خدا دعوت شده‌اید و...، نفس‌های شما در آن تسبیح است و خواب شما در آن عبادت؛ کردارتان در آن پذیرفته و دعایتان مستجاب است. بهترین کارها در این ماه، دوری از محارم خدای عزوجل است.

در درس «ماه مهمانی خدا» تلاش شده تا دانش‌آموزان ضمن آشنایی بیشتر با مفهوم روزه و برخی از احکام آن، برای گرفتن روزه، اشتیاق پیدا کرده و برای آن تمرین و تلاش نمایند تا به این وسیله، هم از خداوند به سبب اینکه او را هدایت کرده تشکر کنند و هم مورد رحمت خدا قرار گرفته و به اجر عظیمی برسند.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمان‌های بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان، این درس در ماه رمضان یا یکی از روزهایی که به روزه آن سفارش شده است، تدریس شود.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن
- ۲- اشتیاق به گرفتن روزه (به‌ویژه برای دختران)
- ۳- تلاش برای گرفتن روزه ماه رمضان (برای دختران)
- ۴- تمرین برای روزه گرفتن در ماه رمضان (برای پسران)
- ۵- آشنایی با پیام قرآنی.

مفاهیم کلیدی

روزه
رمضان
افطار
سحر

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس :

- ۱- درس «ماه مهمانی خدا» به دو موضوع می‌پردازد : موضوع اول ماه مبارک رمضان و احکام روزه، بدین ترتیب متن درس می‌تواند فرصت مناسبی را برای ایجاد بحث و گفت‌وگویی دوستانه و آموزنده میان دانش‌آموزان فراهم آورد.
- بهبترین شیوه برای تدریس اثربخش، ایجاد یک موقعیت متناسب با موضوع درس است. در صورت امکان از شخصی که روزه است دعوت شود تا به کلاس بیاید و ضمن تعارف یک خوراکی به ایشان دانش‌آموزان متوجه روزه‌دار بودن ایشان شوند.
- ۲- می‌توانید از خواندن درس، برای طرح یک موضوع میان دانش‌آموزان بهره بگیرید. بدین ترتیب که درباره موضوع یا موضوعات درس از آنها پرسید و از آنها بخواهید هر یک در این باره صحبت کنند.
- به طور مثال، در درس همیشه با من : در رابطه با ویژگی‌های حضرت محمد (ص) صحبت کنیم می‌توان درس را با پرسشی به این صورت آغاز کرد.
- اگر قرار باشد ویژگی‌های شخصیتی خود را بیان کنید چه می‌نویسید؟ از همه آنها بخواهید که به طور شفاهی یا کتبی توضیح دهند.
- ۳- بیان خاطرات دانش‌آموزان از حضور در مسجد یا شب‌های ماه مبارک رمضان بسیار مناسب است.
- ۴- بیان خاطرات یا دانستنی‌های دانش‌آموزان درباره روزه زمینه مناسبی است برای بیان برخی آداب ساده روزه به ویژه برای دختران.
- ۵- می‌توان با ذکر حدیثی از پیامبر این درس را آغاز کرد. مانند روایت زیر :
 صَوْمُوا تَصِحُّوا^۱.
 روزه بگیرید تا سلامتی پیدا کنید.
- ۶- برگزاری جشنواره، ساده‌ترین سفره افطاری توسط گروه‌ها در کلاس می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

➤ **کامل کنید :** این بخش با برقراری ارتباط میان مفاهیم درس، به تثبیت اهداف کمک می کند. در این فعالیت دانش آموزان با ذکر کلماتی در رابطه با ماه رمضان از قبیل: قرآن، روزه، افطار، سحر، دعا، نماز، شب قدر و... و به کارگیری آنها، متنی را می نویسند. در این فعالیت دانش آموزان اشتیاق خود را بیان می کنند و تمایل خود را برای عمل به تکالیف الهی که باعث به سعادت رسیدن آنان و موجب محبوب شدنشان در نزد خدا می شود، ابراز می نمایند. معلمان گرامی می توانند دانش آموزان را هدایت کنند تا به مباحثی از جمله آداب روزه داری، فواید روزه گرفتن، آثار و برکات ماه رمضان و... اشاره کنند.

➤ **بیندیشیم :** پس از خواندن پیام قرآنی و ترجمه آن، دانش آموزان در گروه های چند نفره با توجه به مضمون آیه و ارتباط آن با درس، به گفت و گو می پردازند. انتظار می رود دانش آموزان با توجه به مضمون آیه از اشتیاق خود نسبت به روزه و فوایدی که روزه گرفتن و انجام دستور خدا می تواند به دنبال داشته باشد، سخن بگویند.

➤ **بگرد و پیدا کن :** این فعالیت برای جمع بندی پایانی از درس توسط معلم و با مشارکت دانش آموزان طراحی شده است. معلمان گرامی دانش آموزان را هدایت کنند تا در برابر هر جمله به پاسخ درست، اشاره کنند.

➤ **گفت و گو کنیم :** مخاطب این فعالیت بیشتر دانش آموزان پسرند که هنوز به سن تکلیف نرسیده اند، اما دوست دارند روزه را تجربه نمایند. دانش آموزان پس از گفت و گو پیرامون موضوع فعالیت، نظرات خود را از قبیل به اصطلاح روزه کله گنجشکی، انجام کارهای نیک و کمک به روزه داران در خانه و... مطرح می نمایند. قابل توجه معلمان گرامی اینکه روزه گرفتن در بخشی از ساعات روز (نه همه روز)، در سیره ائمه معصومین علیهم السلام نسبت به فرزندان خردسالشان وجود داشته است. امام باقر (ع) می فرماید: ما کودکانمان را زمانی که هفت ساله اند به مقداری از روزه که در روز توانش را دارند - نصف روز، کمتر یا بیشتر - امر می کنیم و زمانی که تشنگی و گرسنگی بر آنها چیره گشت افطار می کنند تا به روزه گرفتن عادت کنند و توان آن را به دست آورند.

➤ **با هم بخوانیم :** در این قسمت از فعالیت ها، ضمن ایجاد احساس خوشایند و دلچسب در دانش آموزان از خواندن شعر در قالب سرود، این ذهنیت را در آنها تقویت می کنیم که شایسته است در ماه مهمانی خدا تلاش کنیم تا با روزه گرفتن و حضور در مساجد، از خداوند تشکر کنیم.

➤ **کامل کنید :** این بخش با برقراری ارتباط میان مفاهیم درس، به تثبیت اهداف کمک می کند. در این فعالیت دانش آموزان با چسباندن حروف اول پاسخ ها، به کلمه «فلسطین» که تکمیل کننده سخن امام خمینی (ره) است، می رسند و به این ترتیب، زمینه ای فراهم می شود تا دانش آموزان با «روز قدس» آشنا شوند. قدس نخستین قبله مسلمانان، سرزمین اصلی و وطن میلیون ها مسلمان فلسطینی است که اسرائیل، از سال ۱۹۴۸ آن را از دست ساکنانش خارج کرد و تحت سلطه نیروهای اشغالگر خود قرار داد. این توطئه از همان اولین سال های اجرا، با مقاومت مردم مسلمان فلسطین و اعتراض مسلمانان و انسان های آزاده جهان مواجه شد و به شکل مبارزات سیاسی - نظامی، چهره خود را نشان داد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، امام خمینی در روز ۱۶ مرداد ۱۳۵۸ در سیزدهمین روز از ماه مبارک رمضان سال ۱۳۹۹ هجری قمری برای به نمایش گذاردن حساسیت جهانی نسبت به سرنوشت قدس و نجات آن از چنگال صهیونیست ها، آخرین جمعه ماه مبارک رمضان را به عنوان «روز قدس» تعیین و پیامی به همین مناسبت صادر نمودند. ملت مسلمان ایران نیز پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی، مسئله آزادی فلسطین از چنگال غاصبان قدس را سرلوحه آرمان هایش قرار داده و همه ساله روز قدس را به روز فریاد کشیدن بر سر ستمکاران تاریخ تبدیل کرده است.

➤ **خاطره گویی :** دانش آموزان خاطرات شیرینی از اولین روزه های خود دارند. آنها در این فعالیت به اصرار در بیدار شدن

سحر و سحری خوردن همراه با بزرگ‌ترها، فراموش کردن اینکه روزه دارند و چیزی خورده‌اند و خاطرات خوش دیگری که برای آنها یا دوستانشان اتفاق افتاده است، اشاره می‌کنند.

➤ **با خانواده :** برای انجام این فعالیت، دانش‌آموزان با راهنمایی خانواده با برخی چیزها که روزه را باطل می‌کند، آشنا می‌شوند. نه چیز روزه را باطل می‌کند که از جمله آنها فرو بردن تمام سر در آب است و چون در ورزش شنا ممکن است این اتفاق بیفتد، باید این ورزش را به بعد از افطار موکول کنیم.

برای آشنایی با سایر مبطلات روزه می‌توانید به رسالهٔ مراجع تقلید مراجعه کنید.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
احکام، مراسم اسلامی، قرآن کریم	آشنایی با مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن	۱۰	<ul style="list-style-type: none"> بیان مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن 	<ul style="list-style-type: none"> مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن را توضیح می‌دهد. برای گرفتن روزه ماه رمضان اشتیاق و تلاش دارد. (برای دختران) برای روزه گرفتن در ماه رمضان تمرین می‌کند. (برای پسران) پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد.
	اشتیاق به گرفتن روزه		<ul style="list-style-type: none"> مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن را بیان می‌کند. برای گرفتن روزه ماه رمضان اشتیاق و تلاش دارد. (برای دختران) برای روزه گرفتن در ماه رمضان تمرین می‌کند. (برای پسران) پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<ul style="list-style-type: none"> خوب
	آشنایی با پیام قرآنی		<ul style="list-style-type: none"> مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن را بیان می‌کند. برای گرفتن روزه ماه رمضان اشتیاق و تلاش دارد. (برای دختران) برای روزه گرفتن در ماه رمضان تمرین می‌کند. (برای پسران) پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	<ul style="list-style-type: none"> قابل قبول
	نیازمند آموزش و تلاش بیشتر		<ul style="list-style-type: none"> با راهنمایی آموزگار مفهوم روزه و برخی از مراسم و احکام آن را بیان می‌کند. با باری معلم برای گرفتن روزه ماه رمضان اشتیاق و تلاش دارد. (برای دختران) با کمک آموزگار برای روزه گرفتن در ماه رمضان تمرین می‌کند. (برای پسران) با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 	

۱- سحر، کودکی است که در ماه مبارک امسال به سنّ تکلیف می‌رسد. همان طور که می‌دانید دختران در نه سالگی به سنّ تکلیف می‌رسند. البته این نه سال به سال‌های قمری حساب می‌شود که از سال‌های شمسی کمتر است. نه سال قمری معادل هشت سال و هشت ماه و ۲۱ روز شمسی است. برای همین در این داستان، سال تولد سحر به سال قمری بیان شده است و مادر، روز تولد سحر را ماه رمضان نه سال قبل بیان می‌کند.

از این رو، باید توجه داشت که آنچه در رساله‌های مراجع در مورد سنّ تکلیف دختران بیان می‌شود و آن را نه سالگی می‌دانند، به سال‌های قمری است و اگر به سال شمسی حساب کنیم یک دختر در سن هشت سال و هشت ماه و ۲۱ روز به تکلیف می‌رسد.

۲- در این درس نیز با توجه به اینکه پسران هنوز به سنّ تکلیف نرسیده‌اند، اشاره‌ای به برادر سحر یعنی سعید شده است که اگرچه به سنّ تکلیف نرسیده، اما خوب است برای آمادگی بهتر از حالا نماز را تمرین کند و برخی روزها را در ماه رمضان، روزه بگیرد. ۳- در این درس با برخی از ویژگی‌های ماه رمضان نیز آشنا می‌شویم که عبارت‌اند از:

(الف) توجه ویژه روزه داران به نیازمندان

(ب) روزه گرفتن و برپایی مراسم افطاری

(ج) حضور بیشتر در مساجد

(د) انس با قرآن

(ه) مراسم احیای شب‌های قدر و ...

۴- در این درس، ماه رمضان به عنوان ماه مهمانی خدا معرفی شده است. نامی که ریشه در روایات ما دارد. خوب است که همکاران محترم با بیانی ساده، دلیل این نامگذاری را برای دانش‌آموزان شرح دهند.

برای مثال، یکی از دلایلی که می‌توان برای دانش‌آموزان گفت این است در این ماه، مهمان خدا می‌شویم و همان‌گونه که ما سعی می‌کنیم بهترین غذاها و یا وسایل پذیرایی را برای مهمان خود فراهم کنیم، خداوند نیز ما بندگان خود را با بهترین پاداش‌ها پذیرایی می‌کند. مثلاً کسی که در این ماه یک آیه قرآن بخواند، پاداش خواندن تمام قرآن را دارد و کسی که در شب قدر خدا را عبادت کند، پاداش هزار ماه عبادت خدا را برده است. پس معلوم می‌شود که خدا از ما که مهمانان اویم به بهترین شکل پذیرایی می‌کند.

۵- با توجه به ویژگی‌هایی که در این درس در خصوص ماه رمضان گفته شده است، شایسته است که همکاران دانش‌آموزان را به اهمیت توجه به نیازمندان یا اهمیت دادن افطاری (حتی در حدّ یک خرمای ساده) آشنا کنند.

عید مسلمانان

توضیحات درس

در فرهنگ اسلامی اولین روز ماه شوال به عنوان عید فطر و جشن بازگشت به فطرت معین شده است؛ زیرا روزه‌داران در طول ماه رمضان با ارتباط‌های بی‌دری با خداوند متعال و استغفار از گناهان به تصفیه روح و جان خویش همت گماشته و از تمام آلودگی‌های ظاهری و باطنی که برخلاف فطرت آنهاست، خود را پاک نموده و به فطرت واقعی خود برمی‌گردند. حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: «این، عید کسی است که خدا روزه‌اش را پذیرفته و نماز او را ستوده است و هر روز که خدا نافرمانی نشود، آن روز، عید است». در روز عید فطر، گویی یک مسلمان از نو متولد می‌شود؛ زیرا از تمام آلودگی‌ها و پلیدی‌ها پاک شده و کمترین پاداش خود را که پاکی و پاکیزگی است دریافت می‌نماید. حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: «ای بندگان خدا، بدانید که کوچک‌ترین چیزی که برای مردان و زنان روزه‌دار است، این است که فرشته‌ای در روز آخر ماه مبارک رمضان به آنها ندا می‌دهد: ای بندگان خدا، بشارتتان باد که [خداوند متعال] تمام گناهان گذشته شما را آمرزید، پس بنگرید که بعد از این چگونه عمل خواهید کرد».

در درس «عید مسلمانان» تلاش شده تا دانش آموز ضمن آشنایی بیشتر با مراسم مربوط به روزه و عید فطر که یکی از مهم‌ترین اعیاد اسلامی است و تمامی مسلمانان در سراسر جهان آن را محترم شمرده و جشن می‌گیرند، برای شرکت در این مراسم اشتیاق و جنب و جوش بیشتری پیدا کرده و در مراسم عید فطر و نماز آن مشارکت نماید.

نکته: پیشنهاد می‌شود با توجه به پیمانانه‌ای بودن آموزش درس هدیه‌های آسمان، در صورت امکان این درس در یکی از اعیاد

اسلامی تدریس شود.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با برخی مراسم و احکام مربوط به روزه و عید فطر
- ۲- اشتیاق به شرکت در مراسم مربوط به روزه و عید فطر
- ۳- مشارکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن
- ۴- آشنایی با پیام قرآنی.

مفاهیم کلیدی

عید فطر

روزه

نماز عید فطر

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس :

- ۱- می‌توانید کلاس خود را با گفتن تکبیرها و دعاهایی که در روز عید فطر می‌گویند، همراه با دانش‌آموزان شروع کنید. این کار می‌تواند برای دانش‌آموزان شادی‌آور و چه بسا تعجب‌برانگیز باشد. سپس می‌توانید دربارهٔ این شعارها و نیز اطلاعات دانش‌آموزان با آنها گفت‌وگو کنید.
- ۲- گفت‌وگو دربارهٔ عید فطر و نیز خاطره‌گویی دانش‌آموزان در این باره یکی از شیوه‌های مناسب برای آموزش این درس است. (استفاده از فعالیت خاطره‌گویی در کتاب می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.)
- ۳- در صورتی که این امکان برای شما فراهم باشد از قبل، کلاس و مدرسه را تزئین کرده و به مناسبت عید فطر جشنی را برگزار کنید، بسیار مناسب است.
- ۴- با ایجاد یک سؤال از آنها بخواهید که بگویند مراسم جشن عید فطر در شهر یا روستای شما چگونه است؟ این سؤال و پاسخ‌ها می‌تواند (در فعالیت کتاب با خانواده) شروع مناسبی برای تدریس شما باشد.

فعالیت‌های درس

- **فکر می‌کنم :** دانش‌آموزان این فعالیت را به صورت فردی انجام می‌دهند و با استفاده از ویژگی‌ها و اوصافی که برای روز عید فطر وارد شده از جمله، عید مسلمانان، عید بزرگ و... جمله را کامل می‌کنند.
- **دوست دارم :** این فعالیت به دنبال تقویت اهداف حیطة عاطفی است. برای انجام این فعالیت از دانش‌آموزان بخواهید مطالبی را که تاکنون دربارهٔ عید فطر آموخته‌اند، با زندگی روزمرهٔ خود تطبیق دهند. شرکت در نماز عید، دید و بازدید از نزدیکان و... از جمله مواردی است که دانش‌آموزان می‌توانند به آنها اشاره نمایند.
- **ببین و بگو :** در این فعالیت، با جلب توجه دانش‌آموزان به تصاویر از آنها بخواهید در مورد برگزاری مراسم مربوط به عید فطر در سایر کشورها مطالبی را بیان کنند. این فعالیت به دانش‌آموزان فرصت می‌دهد تا به همبستگی و وحدت بین مسلمانان در سایر کشورها پی ببرند.
- **خاطره‌گویی :** دانش‌آموزان خاطرات شیرینی از حضور در نماز عید فطر دارند. این فعالیت فرصت یادآوری این خاطرات را فراهم می‌آورد.
- **بیندیشیم :** در این فعالیت، دانش‌آموزان ضمن توجه به اهمیت دعا کردن در روز عید فطر، دعاهای خود را بیان می‌کنند.
- **بگرد و پیدا کن :** این فعالیت برای تثبیت مفهوم درس در ذهن دانش‌آموزان طراحی شده است. در این فعالیت، دانش‌آموزان با مرتبط کردن خانه‌ها به یکدیگر به مرور مطالب آموخته شده می‌پردازند.
- **گفت‌وگو کنیم :** این فعالیت برای جمع‌بندی پایانی از درس توسط معلم و با مشارکت کامل دانش‌آموزان طراحی شده است. نمایندگان هر گروه نظرات گروه خود را پیرامون موضوع فعالیت بیان می‌کنند. خوب است دانش‌آموزان به این مطلب اشاره نمایند که مسلمانان با یک ماه روزه‌داری و موفقیت در روزه گرفتن، از اینکه توانستند دستور خدا را انجام دهند، خوشحال شده و این روز را عید می‌گیرند.
- **با خانواده :** این فعالیت با توجه به تأثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده، طراحی گردیده است. این فعالیت موجب تثبیت اهداف درس در حیطة شناختی و عاطفی می‌گردد.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	جملی خوب	سطوح عملکرد
مراسم اسلامی، احکام، قرآن کریم	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با برخی از احکام و مراسم روزه و عید فطر علاقه و اشتیاق برای شرکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن 	۱۱	<ul style="list-style-type: none"> بیان نمونه‌هایی از احکام و مراسم روزه و عید فطر اشتیاق برای شرکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن 	خیلی خوب	<ul style="list-style-type: none"> نمونه‌هایی از احکام و مراسم روزه و عید فطر را بیان می‌کند. برای شرکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن اشتیاق نشان داده و شرکت می‌کند. پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	<ul style="list-style-type: none"> آشنایی با پیام قرآنی 		<ul style="list-style-type: none"> درک مفهوم پیام قرآنی 	قابل قبول	<ul style="list-style-type: none"> چند نمونه از احکام و مراسم روزه و عید فطر را بیان می‌کند. برای شرکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن اشتیاق نشان می‌دهد. پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
	<ul style="list-style-type: none"> نیازمند آموزش و تلاش بیشتر 		<ul style="list-style-type: none"> با راهنمایی آموزگار چند نمونه از احکام و مراسم روزه و عید فطر را بیان می‌کند. با باری معلم برای شرکت در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن اشتیاق نشان می‌دهد. با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند. 		

۱- هدف این درس، آشنایی با عید فطر و نماز عید است. از این رو، چند مورد از اعمال و آداب این روز به زبان ساده برای دانش‌آموزان بیان شده است:

۱- خواندن تکبیر روز عید: اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى مَا هَدَانَا وَ لَهُ الشُّكْرُ عَلَى مَا أَوْلَانَا.

(البته هدف از بیان این ذکر، صرف آشنایی با آن است و نیاز به آموزش آن به دانش‌آموز نیست.)

۲- به جا آوردن نماز عید فطر

۳- پوشیدن لباس‌های نو و مناسب و خوشبو کردن خود

۴- دیدار با دوستان و آشنایان و تبریک عید به آنان.

۲- با وجود آنکه اعیادی همچون عید غدیر، عید قربان و عید فطر از جایگاه بالایی در دین اسلام برخوردار است، اما متأسفانه در فرهنگ ما آن گونه که شایسته است به این اعیاد اسلامی و دینی توجه نمی‌شود.

در این درس سعی شده تا عید فطر به عنوان عیدی بزرگ معرفی شود و به دانش‌آموزان یادآور شود که همان گونه که در عید نوروز لباس نو و زیبا می‌پوشد و به دیدن دوستان و آشنایان می‌رود، در این روز نیز پوشیدن لباس‌های زیبا و مناسب سفارش شده و دیدار با آشنایان و تبریک عید به آنها از سنت‌های نیکوی این روز است.

حرف‌های آسمانی

توضیحات درس

قرآن در یکی از ظلمانی‌ترین دوره‌های زندگی بشر، یعنی در عصر جاهلیت، همچون مشعلی فروزان تابید تا انسان را از تاریکی‌های جهل و نادانی رها کند و در دریایی از رحمت و برکت و نور، غوطه‌ور سازد. قرآن کتابی است که رستگاری انسان را در دو جهان تضمین می‌کند و انسان را محبوب حضرت پروردگار می‌نماید.

در محضر حضرت رضا (ع)، سخن از قرآن به میان آمد فرمودند: «خداوند زمانی پیامبرش را به سوی خود فرا خواند که دین را کامل نمود و بر او قرآن را نازل کرد، کتابی که روشنگر همه چیز است و حلال و حرام و حدود و احکام و هر آنچه مردم به آن نیازمندند، در آن به طور کامل بیان شده است. قرآن کلام خداست، از آنچه او گفته است، فراتر نروید و هدایت را در غیر او نجوید که گمراه می‌شوید. قرآن ریسمان محکم، دستاویز استوار و آیین برتر خدا در میان بندگان است. به سوی بهشت راهبری می‌کند و از دوزخ‌رهایی می‌بخشد. در اثر گذشت زمان، کهنه نشده و با تکرار بر زبان‌ها از ارزش و اثر بخشی آن کاسته نمی‌شود؛ زیرا خداوند، آن را برای زمان خاصی قرار نداده است؛ بلکه حجت و برهان برای همهٔ انسان‌ها در سراسر زندگی آنهاست و نه از پیش رو و نه از پس، باطل به آن وارد نخواهد شد».

در درس حرف‌های آسمانی تلاش شده تا دانش آموز ضمن آشنایی بیشتر با کتاب آسمانی خود و اینکه قرآن آن قدر زیباست که حتی سران و بزرگان کفار نمی‌توانستند از شنیدن آیات زیبای آن خودداری کنند، به خواندن و انس با قرآن به عنوان زمینه‌ای برای عمل به دستورات شفافبخش آن، تمایل پیدا کند.

اهداف درس

- ۱- آشنایی با قرآن به عنوان کتاب آسمانی مسلمانان
- ۲- تمایل به خواندن قرآن و انس با آن
- ۳- آشنایی با پیام قرآنی.

مفاهیم کلیدی

قرآن

سوره

آیه

توصیه‌هایی برای شروع مناسب تدریس :

- ۱- خوب است ترتیبی داده شود که با تشریفات خاص قرآن وارد کلاس شود.
- مثلاً یکی از دانش‌آموزان با احترام کامل قرآن را در دست گرفته و وارد شود و تمام شاگردان به احترام قرآن برخیزند و بعد چند آیه قرآن با آهنگ جذاب و مؤثری از نوار صوتی که قبلاً فراهم شده است، پخش گردد یا به وسیله یکی از دانش‌آموزان خوانده شود و سپس یکی از شاگردان که قبلاً معلم او را آماده کرده است، خواسته شود تا ترجمه آن را با تأتی بیان کند.
- ۲- یکی از دانش‌آموزان برای چند دقیقه با آهنگ دلنشین و جالبی قرآن را بخواند چون خواندن قرآن با صدای خوب تأثیر دیگری در روح شنوندگان دارد. همچنین در صورت امکان تابلوهای زیبایی از آیات قرآن با ترجمه در کلاس نصب شود.
- ۳- متن درس، شروع مناسبی برای تدریس است.
- ۴- دانش‌آموزان وارد کلاس می‌شوند توسط معلم کلاس به آنها برنامه‌ای ارائه می‌گردد تا بر اساس آن، کارهای خود را انجام دهند؛ زیرا بدون آن سرگردان و حیران می‌مانند و در انجام کارهای خود دچار اشتباه می‌شوند. انسان‌ها نیز پس از ورود به این عالم برای زندگی خود به برنامه‌ای نیازمندند که بدون آن از راه صحیح منحرف می‌شوند، این برنامه همان قرآن است که توسط حضرت محمد(ص) از سوی خداوند برای ما آورده شده است و خدا بهتر از هر کس می‌داند که ما به چه برنامه‌ای احتیاج داریم؛ چون او از همه آگاه‌تر است.
- ۵- با توجه به فعالیت کتاب گفت‌وگو کنیم. نقل قصه داستان اصحاب فیل می‌تواند خود شروع مناسبی برای تدریس باشد.
- ذکر داستان‌هایی که با روایات کودکان آنها و محدوده درکشان مطابقت دارد، ارائه گردند؛ مانند داستان یوسف، ابراهیم، موسی(ع) و... نقل این داستان‌ها با زندگی خود کودک، ارتباط بیشتری دارد و می‌تواند مؤثرتر و مفیدتر باشد. ذکر این داستان‌ها به‌ویژه علاقه‌ای که کودکان به شنیدن داستان دارند، می‌تواند انس و علاقه بیشتری به قرآن در آنها ایجاد کند. (استفاده از فعالیت کتاب «بگرد و پیدا کن» می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد).
- ۶- بیان داستان‌های مربوط به سوره‌های کوثر، کافرون، قریش، قدر و... شروع مناسبی برای تدریس می‌باشد.
- ۷- از قرآن‌های صوتی نیز می‌توان برای شروع تدریس استفاده کرد.

فعالیت‌های درس

- **گفت‌وگو کنیم :** انجام این فعالیت با توجه به متن درس و تحلیل محتوای داستان صورت می‌پذیرد و دانش‌آموزان آن را به صورت فردی انجام می‌دهند. در پاسخ سؤال، دانش‌آموزان به آثار دلنشین تلاوت آیات قرآن و اینکه آنها حقیقت بزرگی را در آیات قرآن یافته بودند، اشاره می‌کنند.
- **بگرد و پیدا کن :** برای انجام این فعالیت، انتظار می‌رود دانش‌آموزان به ماجرای اصحاب فیل اشاره نمایند. در ادامه با توجه به سطح اطلاعات دانش‌آموزان و یادآوری نسبت به داستان‌های قرآنی که در پایه‌های قبلی شنیده‌اند، می‌توانید به داستان‌های حضرت نوح، ابراهیم و... اشاره نمایید.
- **کامل کنید :** این فعالیت به منظور تثبیت اهداف درس در ذهن دانش‌آموزان طراحی شده است. برای انجام این فعالیت،

دانش‌آموزان با توجه به پیام‌های قرآنی دروس قبل و نیز پیام‌هایی که در سال گذشته آموخته‌اند، جاهای خالی را کامل می‌کنند. معلمان گرامی می‌توانند پس از شنیدن نظرات دانش‌آموزان، گفت‌وگو را هدایت کنند تا دانش‌آموزان دلیل انتخاب خود را بیان کنند.

➤ **دوست دارم :** در این فعالیت، دانش‌آموزان می‌توانند به آثار و فواید تلاوت قرآن کریم اشاره کنند؛ از جمله آشنا شدن با سخنان خدا، پادشاه فراوان، محبوبیت در نزد خدا، رفع غم و اندوه، صفای خانه و ... .

➤ **بیندیشیم :** پس از آموزش پیام قرآنی (با توجه به شیوه‌های که در دروس قبل گذشت) دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه و ارتباط آن با درس به گفت‌وگو می‌پردازند، سپس جای خالی را کامل می‌کنند.

انجام درست این فعالیت، ضمن ایجاد زمینه‌آشنایی بیشتر با قرآن، نشانگر درک اهداف حیطة شناختی درس است و باعث می‌شود آموخته‌های دانش‌آموزان در ذهن آنها تثبیت گردد.

➤ **فکر می‌کنم :** این فعالیت با ایجاد شور و اشتیاق در میان دانش‌آموزان، زمینه را برای تفکر دانش‌آموزان فراهم می‌آورد. تعداد سوره‌های قرآن در نمازهای روزانه ۲۰ مورد است.

➤ **با هم بخوانیم :** این فعالیت، ضمن ایجاد احساس خوشایند از خواندن شعر در دانش‌آموزان، این ذهنیت را در آنها تقویت می‌کند که شایسته است به عنوان راهنمای زندگی، همیشه با قرآن انس داشته باشیم.

➤ **اجرای نمایش :** این بخش با قرار دادن دانش‌آموزان در موقعیتی فرضی، فرصتی برای تمرین عملی مفاهیم فراهم می‌کند. جهت جداب‌سازی کلاس، همکاران می‌توانند امکانات لازم برای نمایش را در کلاس تدارک نمایند.

در اجرای روش «نمایش»، بهتر است مراحل زیر مدنظر قرار گیرد :

● تعیین موضوع و نوشتن آن به صورت نمایشنامه

● فراهم کردن شرایط و وسایل لازم برای اجرای نمایش

● تعیین نقش‌هایی که باید ایفا شوند.

● آماده کردن فراگیران برای ایفای نقش، از قبیل گرم کردن و تمرین دادن

● توضیح مختصر در مورد موضوع و هدف نمایش برای شاگردان

● اجرای نمایشنامه

● بحث درباره محتوا و چگونگی اجرای نمایشنامه و ارزشیابی نتایج آن.

به منظور اجرای بهینه روش «نمایش» به معلمان گرامی توصیه می‌شود :

۱- از یک هفته قبل، دانش‌آموزان را برای اجرای نمایش آماده کنید.

۲- انتخاب به صورت گروهی و گردش در میان تمام دانش‌آموزان باشد.

۳- زمان اجرای نمایش را به لحاظ محدودیت به دانش‌آموزان اعلام نمایید.

۴- به هنگام اجرای نمایش و پس از آن با توجه به هدف درس، بازخورد و نقد و ارزیابی توسط معلم و سایر دانش‌آموزان صورت گیرد.

۵- تلاش دانش‌آموزان نمایشگر را می‌توانید به عنوان یکی از نمرات ارزشیابی مستمر ثبت کنید.

➤ **با خانواده :** در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرامی، حس هنری دانش‌آموزان را در جهت پیشبرد اهداف دینی برانگیزانند.

جدول ارزشیابی

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره دروس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
قرآن کریم	– آشنایی با قرآن کریم		– معرفی قرآن کریم	– در قالب متنی کوتاه، قرآن کریم را معرفی می‌کند. – برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم تلاش می‌کند. – پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم درباره آن توضیح می‌دهد.
	– آشنایی با پیام قرآنی	۱۲	– اشتیاق برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم – درک مفهوم پیام قرآنی	– در قالب چند جمله، قرآن کریم را معرفی می‌کند. – برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم تمایل نشان می‌دهد. – پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				– در قالب جمله‌ای، قرآن کریم را معرفی می‌کند. – برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم علاقه نشان می‌دهد. – پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.
				– به کمک آموزگار در قالب جمله‌ای، قرآن کریم را معرفی می‌کند. – به کمک آموزگار برای آشنایی بیشتر با قرآن کریم علاقه نشان می‌دهد. – با کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.

نیازمند آموزش و تلاش بیشتر

- ۱- دانش آموز در این درس، به طور غیر مستقیم با یکی از ویژگی های اعجازی قرآن کریم آشنا می شود که همان زیبایی و شیوایی بیان است. در قرآن، آن چنان الفاظ و معانی زیبا و دلنشینی وجود دارد که هر انسان منصفی را جذب خود می کند. تا آنجا که حتی سران کفر را به خود جذب کرده است. البته در این درس نیازی نیست تا سخنی از اعجاز قرآن به میان آید؛ بلکه همین که دانش آموز به قدرت بیان و شیوایی آن پی ببرد برای او کافی است و در سال های آینده درباره این موضوع بیشتر خواهد آموخت.
  - ۲- خوب است در فرصت به دست آمده در این درس به دانش آموزان این نکته را تذکر دهیم که وقتی سران کفار نیز برای شنیدن آیات قرآن صف می کشیدند و به هر طریقی خود را به خانه پیامبر می رساندند تا بخشی از آیات قرآن را بشنوند، حیف است ما که جزو دستداران پیامبر و قرآن هستیم، به قرآن بی توجه باشیم و بخشی از روز را به خواندن آیات قرآن اختصاص ندهیم.
  - ۳- سعی شود تا قرآن را به عنوان کتاب زندگی بشناسند؛ نه صرفاً کتابی مقدس برای تلاوت یا تبرک برای تشریفات زندگی. با مثال های ساده ای می توان این مطلب را به مخاطب منتقل کرد. به عنوان مثال، این نکته را بگوییم که هر طیبی برای مریض خود نسخه می نویسد تا دردهای او را معالجه کند و برای پیشگیری به او توصیه هایی می کند که اگر به آن عمل نکند، دچار ناراحتی می شود. خدا نیز برای حل مشکلات ما در زندگی و راهنمایی ما دستوراتی در قرآن بیان کرده است که باید از آنها پیروی کنیم.
- مثال دیگر اینکه در ابتدای سال وقتی دانش آموز وارد مدرسه می شود، توسط معلم به او برنامه ای ارائه می گردد تا براساس آن، کارهای خود را انجام دهد؛ زیرا بدون آن سرگردان و حیران می ماند و در انجام کارهای خود دچار اشتباه می شود.
- انسان ها نیز پس از ورود به این عالم برای زندگی خود به یک برنامه نیازمندند تا از راه درست دور نشوند، این برنامه همان قرآن است که توسط حضرت محمد (ص) از سوی خداوند برای ما آورده شده است.